

Kolikon kääntöpuoli

Siirtolaisuuskokemus ja amerikkalainen unelma Sally Salmisen matkapäiväkirjassa 1930-luvulla

Valeria Derkach

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimusten laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Valeria Derkach

Kolikon kääntöpuoli – Siirtolaisuuskokemus ja amerikkalainen unelma Sally Salmisen matkapäiväkirjassa 1930-luvulla

Sivumäärät: 26 sivua

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen Yhdysvaltoihin siirtolaiseksi lähteneen Sally Salmisen matkapäiväkirjaa *Aikani Amerikassa* (2022) ja analysoin sen avulla Salmisen siirtolaisuuskokemusta New Yorkissa sekä sen lähiseudulla 1930-luvulla. Lisäksi tutkin, miten amerikkalaisen unelman käsite ja sen edustamat ihanteet näyttäytyivät siirtolaisten näkökulmasta. Pyrkimyksenäni on esitellä tutkielmassani sekä Yhdysvaltojen hohdokkuutta, joka houkutteli monia siirtolaisia lähtemään, että maan taloudellisia ja yhteiskunnallisia ongelmia, jotka olivat nähtävissä vakituisille asukkaille.

Hyödynsin Sally Salmisen matkapäiväkirjaa lukiessani lähilukumetodia, jonka avulla perehdyin erityisesti Salmisen kokemukseen sekä näkemykseen siitä, millainen maa Yhdysvallat oli siirtolaisen näkökulmasta talouslaman aikana. Lisäksi tarkastelin Salmisen ajatusta amerikkalaisesta unelmasta sekä sitä, miten vaikeasti saavutettavissa käsitteen käytännön toteutus todellisuudessa oli siirtolaisille.

Keskeisenä tutkimustuloksenani havaitsin, että amerikkalainen unelma oli käsitteenä paljon monimutkaisempi kuin mitä moni siirtolainen ajatteli. Sen saavuttaminen ei ollut myöskään yhtä helppoa kaikille, vaikka Yhdysvallat näin mainostikin. Lisäksi tutkimuksessani ilmeni se, että siirtolaiseksi Yhdysvaltoihin lähteminen ja maassa rikastuminen oli työläistä, sillä korkeampi palkka merkitsi pitkiä työtunteja sekä vähäistä vapaa-aikaa. Kuitenkin lama-aikana 1930-luvulla Yhdysvallat oli maana vauraampi Suomeen verrattuna, mikä näkyi elintasossa ja yleisessä kulutustavassa.

Avainsanat: siirtolaisuus, matkapäiväkirja, Yhdysvallat, amerikkalainen unelma

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Sally Salmisen kokemus Yhdysvalloista 1930-luvulla	10
2.1	Arvoisat matkustajat, olemme saapuneet Yhdysvaltoihin!	10
2.2	Siirtolaisten elämä Yhdysvalloissa	12
2.3	Uuden maailman karu todellisuus	15
3	Amerikkalainen unelma	18
3.1	Siirtolaisuuden luvattu maa	18
3.2	Amerikkalaisen unelman mureneminen	20
3.3	Amerikkalaisen unelman jälkeen	22
4	Todellisuus unelmien täytteisestä Amerikasta	24
	Lähteet	25

1 Johdanto

Monille Yhdysvallat näyttäytyi unelmien maana, jossa elämä oli parempaa ja mahdollisuudet suurempia kuin vanhassa Euroopassa. Tämä ajatus houkutteli monia, jotka miettivät siirtolaisuutta.¹ 1870-luvulta 1930-luvulle asti Pohjois-Amerikkaan suuntasikin 350 000 siirtolaista Suomesta täynnä toivoa ja haaveita aloittaa uusi elämä Atlantin toisella puolella.² Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan alkoi merimiesten liikehdinnällä, jonka jälkeen monet muutkin kiinnostuivat siirtolaisuudesta.³ ”Amerikan kuume” levisi suomalaisten keskuudessa tehokkaasti jo 1860-luvulta alkaen, ja yhä useampi halusi lähteä Yhdysvaltoihin.⁴

Yhdysvaltoihin liitetty käsite, ”amerikkalainen unelma” oli myös yksi syy siihen, miksi moni siirtolainen halusi jättää kotimaansa. Amerikkalaisen unelman käsite juontaa juurensa Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistukseen, ja sen alkuperäinen tarkoitus oli korostaa ajatusta siitä, että kaikilla kansalaisilla on tasavertainen oikeus tavoitella elämää, vapautta ja onnea Yhdysvalloissa kovalla työllä, määrätietoisuudella sekä aloitekyvyllä. Termiä on käytetty pitkään sekä siirtolaisten että amerikkalaisten keskuudessa, ja sen merkitys on vaihdellut vuosikymmenten aikana edustaen ajatusta niin demokratiasta kuin myös yksilön unelmien täyttymystä.⁵ Amerikan⁶ siirtolaisuuden lisääntyessä käsitettä ”amerikkalainen unelma” käytettiin yhä useammin siirtolaisten keskuudessa heidän saapuessaan Yhdysvaltoihin paremman elämän toivossa. Amerikan unelman käsite, nimenomaan viitaten vanhaan ajatukseen Amerikasta mahdollisuuksien maana, esiintyi siirtolaisuuden yhteydessä ensimmäisen kerran vuonna 1922. Kun termi levisi kirjallisena laajemmin amerikkalaisten ja Yhdysvaltoihin saapuvien siirtolaisten keskuudessa, sen merkitys muuttui yksilön unelmasta yleiseksi amerikkalaiseksi unelmaksi. Unelmasta tuli yhteinen ja kaikkia koskeva, eikä enää yksilöllinen tai henkilökohtainen. 1920-luvulta alkaen termi viittasi varakkuuteen eikä niinkään demokratiaan tai eriarvoisuuden kontrollointiin.⁷

Suuri väestönkasvu niin Suomessa kuin myös muualla Euroopassa teollistumisen yhteydessä johti siihen, että Suomen mahdollisuus tarjota työpaikkoja sekä kilpailukykyisiä palkkoja oli

¹ Kero 2014, 42.

² Kero 1996, 54–55.

³ Kero 2014, 41.

⁴ Kero 1997, 14.

⁵ Churchwell 2019, 2–4, 36.

⁶ Yhdysvalloista puhuessa käytän tutkielmassani sekaisin sekä Yhdysvaltoja että Amerikkaa toiston välttämiseksi. Amerikasta puhuessani viittaan siis pelkästään Yhdysvaltoihin, en Etelä- ja Pohjois-Amerikkaan.

⁷ Churchwell 2019, 105.

heikompi verrattuna Yhdysvaltojen tarjoamiin mahdollisuuksiin.⁸ Yhdysvallat tarjosi siis työpaikkoja ja mahdollisuuden rikastua sekä ajatuksen unelmien toteutumisesta nopeasti kasvavalle Euroopan väestölle. Suomesta siirtolaisiksi lähti niin miehiä kuin naisiakin, mutta miehet olivat selkeässä enemmistössä. Erityisesti nuorten keskuudessa yksittäissiirtolaisuus oli yleistä 1900-luvulla. Miesten työvoimaa tarvittiin muun muassa rakennusmateriaalien hankinnassa sekä rakentamisessa, kun taas naistyövoiman kysyntä ohjautui suurkaupunkeihin, joissa varakkaat perheet palkkasivat kotiapulaisia.⁹ Yksi monista suomalaisista siirtolaisista oli ahvenanmaalainen Sally Salminen, joka monen muun siirtolaisen tavoin lähti Yhdysvaltoihin paremman elämän toivossa. Salmisen matka kohti Amerikkaa alkoi vuonna 1930, jolloin hän suuntasi New Yorkiin kotiapulaiseksi siskonsa Ailin kanssa. New Yorkin elämän aikana Salminen vaihtoi useasti perhettä ja vieraili myös Suomessa kesällä 1933. Vuonna 1936 hän päätti palata takaisin Ahvenanmaalle. Elämästään New Yorkissa Sally Salminen kirjoitti matkapäiväkirjan *Aikani Amerikassa*, jota hyödynnän tutkielmani alkuperäislähteenä. Kirja julkaistiin ruotsiksi vuonna 1968 ja vuonna 2022 myös suomeksi Laura Jänisniemen suomentamana.

Tässä tutkielmassa analysoin Sally Salmisen siirtolaiskokemusta Yhdysvalloissa hänen matkapäiväkirjansa avulla. Salmisen kokemus Yhdysvalloista oli alkuun hyvin ihannoiva ja vastasi hänen odotuksiaan siirtolaisten luvutusta maasta. Viikkojen sekä vuosien myötä kuitenkin totuus Yhdysvalloista ja maan ongelmista alkoi paljastua, mikä vaikutti huomattavasti Salmisen siirtolaisuuskokemukseen. Tarkastelen erityisesti Salmisen kokemia kulttuurieroja Suomeen verrattuna sekä tutkin sitä, miten käsite “amerikkalainen unelma” ja ajatus siitä, mitä se edustaa, näyttäytyi siirtolaisen silmin Yhdysvalloissa. Analysoin lisäksi amerikkalaista unelmaa 1930-luvun lama-ajan konstruktiona sekä pohdin hieman käsitteen muokkautumista ja vaihtelevuutta. Erityistä huomioitavaa tutkielmassani on se, että matkapäiväkirja sijoittuu Amerikan suuren laman aikaan, vuosi Wall Streetin pörssiromahduksen jälkeen. Salmisen kokemukset Yhdysvalloista ovat siis talouslaman varjostamat, sillä tuolloin työttömänä oli neljäsosa työssäkävivistä ihmisistä. Työpaikan säilyttäneet kärsivät taas voimakkaasti leikatuista palkoista sekä lyhennetystä työajasta.¹⁰ Sallyn matkapäiväkirjan avulla tarkastelen yksittäisen ihmisen kokemuksia peilaten niitä laajempaan mittakaavaan sekä sijoittamalla ne laman ja amerikkalaisen unelman kontekstiin.

⁸ Kero 1996, 49.

⁹ Kero 1996, 105, 110, 145.

¹⁰ Helo 2022, 371.

Tutkimukseni tarkastelee siirtolaisuutta Yhdysvaltoihin ja amerikkalaisen unelman ilmentymistä New Yorkin kaupungissa sekä lähiseuduilla 1930-luvulla, erityisesti ajanjaksolla 1930–1936, jolloin Sally Salminen asui Amerikassa. Alueellisesti tutkimus keskittyy New Yorkin kaupunkiin ja sen lähiseutuun, jotka olivat tuohon aikaan keskeisiä siirtolaisten saapumispaikkoja erityisesti naisille. Tutkielmani ensimmäisessä käsittelyluvussa käsittelem yleisesti siirtolaisuutta sekä Salmisen kokemuksia ja havaintoja uudesta elämästä Yhdysvalloissa. Toisessa käsittelyluvussa perehdyn tarkemmin käsitteeseen ”amerikkalainen unelma” ja pohdin, miten se ilmenee Salmisen matkapäiväkirjassa tehdyissä havainnoissa sekä kuvatuissa kokemuksissa.

Suomalaisten siirtolaisuutta Pohjois-Amerikkaan ja erityisesti Yhdysvaltoihin on tutkittu paljon, ja aiheesta löytyykin runsaasti tutkimuskirjallisuutta. Aikaisempi tutkimus on keskittynyt etenkin siirtolaisuusaaltoihin, joiden aikana ihmisiä on tullut Euroopasta eniten Yhdysvaltoihin. Hyödynnän tutkielmassani Reino Keron yleisteoksia *Suureen länteen: Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan* (1996) sekä *Suomalaisina Pohjois-Amerikassa: Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa* (1997), sillä ne pohjustavat tutkimustani sekä tarjoavat paljon lisätietoa siirtolaisuuselämästä Yhdysvalloissa. Keron teosten lisäksi hyödynnän muun muassa Pauliina Raennon sekä Ilkka K. Lakaniemen teosta *Yhdysvallat: Näkökulmia jälkiteolliseen yhteiskuntaan* (1999), jonka avulla syvennyn siirtolaisten arkeen entistä enemmän ja tarkennan Keron tekemiä havaintoja.

Salmisen siirtolaisuus sijoittuu 1930-luvulle, jolloin siirtolaisuusmäärät yleisesti Euroopasta ja Suomesta romahtivat huomattavasti. Tämän takia myöskään tutkimusta 1930-luvun siirtolaisuudesta ei ole olemassa paljoa. Amerikkalaisen unelman käsitettä on tutkittu jonkin verran erityisesti Yhdysvalloissa, mutta tutkimus sen yhteydestä siirtolaisuuteen on ollut vähäisempää eikä niin suosittua. Käsite nousi jälleen pinnalle ja tarkasteluun vuonna 2016, kun Yhdysvaltojen presidentiksi nousi Donald Trump. Muun muassa lähdeaineistona hyödyntämäni Sarah Churchwellin *Behold America: A history of America first and the American dream* (2019) käsittelee presidentti Trumpin esille tuomia käsitteitä ”America first” ja ”American dream” sekä historiallisesta että nykyaikaisesta näkökulmasta. Hyödynnän itse työssäni kirjasta käsitteen historiaan liittyvää tietoa, enkä käsittele Trumpia ja hänen vaikutustaan amerikkalaiseen unelmaan. Churchwellin kirjan lisäksi käytän tutkielmassani Calvin Jillsonin teosta *The American dream: In history, politics and fiction* (2016) sekä Samuel Lawrencen kirjaa *The American dream: a cultural history* (2012). Molemmat teokset käsittelevät laajasti amerikkalaista unelmaa niin yleisestä kuin myös siirtolaisuuden näkökulmasta.

Sally Salmisen teosta *Aikani Amerikassa* (2022) sekä yleisesti matkapäiväkirjoja tutkiessa on pidettävä mielessä lähteen ainutlaatuisuus sekä teoksen luonne. Sally Salmisen matkapäiväkirja ja kokemus siirtolaisena olemisesta Yhdysvalloissa on yksi näkökulma monien joukossa, joten on otettava huomioon nimenomaan Salmisen kokemus siirtolaisuudesta ja käsiteltävä sitä suhteessa yleiskuvaan 1930-luvun Yhdysvalloista. Hyödynnän tässä apuna muuta tutkimuskirjallisuutta suomalaisten siirtolaisuudesta Yhdysvaltoihin ja tarkastelen niitä suhteessa Salmisen kertomukseen. Tutkielmassani pyrin laajan analyysin sijaan tarkastelemaan syvästi vähemmän tutkittua näkökulmaa perehtymällä amerikkalaisen unelman käsitteeseen ja sen ilmentymiseen yhden siirtolaisen kokemuksena. Hyödynnän työssäni tutkimusmetodina lähilukua, jonka avulla pystyin analysoimaan erityisen tarkasti Salmisen kokemusta Yhdysvalloista. Tutkimusmetodina lähiluku on peräisin kirjallisuudentutkimuksesta, ja sen avulla analysoidaan tekstiä sekä sen sanottavaa. Lähiluvun avulla tekstiä hahmotellaan useammassa vaiheessa monella lukukerralla, jolloin tulkinta syvenee ja tekstin sekaan piilotetut asiat nousevat paremmin esille.¹¹

Salmisen kirja käsittelee Yhdysvaltojen matkaa kronologisessa järjestyksessä, ja siihen sekoituu keskenään proosamaista sekä päiväkirjamaista tekstiä. Kuvailu on hyvin yksityiskohtaista, ja erityisen paljon kirjassa keskitytään nimenomaan Salmisen kokemukseen elämästä Yhdysvalloissa. Salminen ei erottele kirjassaan syitä Yhdysvaltoihin lähtöönsä, ja kuvailee myös paluutaan monen tekijän summaksi. Amerikkalaista unelmaa sekä siihen liittyviä teemoja käsitellään erityisesti teoksen loppupuolella, mutta myös alussa on mahdollista tulkita käsitettä rivien välistä. Tulkintani siitä, että teos on matkapäiväkirja, pohjautuu siihen, että se on tarkka kuvaus Salmisen ajasta Yhdysvalloissa. Matkapäiväkirjamaisuus nousee vahvasti esille tekstin sisällössä, vaikka kirjan luvut muistuttavat enemmän kaunokirjallisuutta, sillä niiden otsikointi on vapaata, eikä päiväkirjalle tyypillisiä päivämäärämerkintöjä ole paljoa. Tutkielmassani puhun Sally Salmisen teoksesta käsitteellä matkapäiväkirja, sillä kyseinen määritelmä tukee parhaiten tutkimustani sekä tutkielmani näkökulmaa.

Koska alkuperäislähteenä olevaa Salmisen teosta voidaan kutsua matkapäiväkirjaksi, on otettava huomioon lähdekritiittisyys. Matkapäiväkirja on lähtökohtaisesti aina yksilön kokemus eikä niinkään faktatietoa. Lisäksi Salmisen matkapäiväkirjaa tutkiessa on huomioitava, että se on kirjoitettu vuonna 1964, 30 vuotta tapahtumien jälkeen, mikä saattaa vaikuttaa kokemusten

¹¹ Pöysä 2015, 26, 30–31.

kuvauksiin sekä yleiseen pohdintaan teoksessa.¹² Salminen ei maininnut kirjassaan pitäneensä Yhdysvalloissa esimerkiksi päiväkirjaa, mikä tarkoittaa, että hänen muistonsa perustuvat vuosikymmeniä myöhemmin syntyneisiin tulkintoihin, eivätkä ne välttämättä heijasta tapahtumahetken tunteita sekä kokemuksia. Alkuperäisen matkakokemuksen väistämätön suodattaminen antaa kirjoittajalle mahdollisuuden esittää asiat valikoiden ja tiivistetyksi, mikä voi johtaa siihen, että totuus esitetään vähemmän tarkasti alkuperäiseen tapahtumaan verrattuna.¹³ Alkuperäisten kokemusten hohdokkuus saattaa olla hälventynyt, kun niitä on katsottu uudessa valossa ja arvo niiden ympärillä on muuttunut. Tällöin kirjoittaja voi nähdä asiat eri tavalla kuin alun perin, jolloin kokonaiskuva ei ole enää yhtä lähellä alkuperäistä.

Sally Salmisen *Aikani Amerikassa* ei ollut hänen ainoa kirjoituksensa, vaan hän julkaisi myös muita romaaneja. Tämän takia on hyvä huomioida ja pohtia edellä mainittujen asioiden lisäksi sitä, onko kaikki totuudenmukaista vai hyödynnetäänkö teoksessa myös kirjallisia vapauksia. Salmisen matkapäiväkirja on hyvin romaanimainen, minkä takia on pidettävä mielessä, että matkakirjallisuuden rajat eivät ole selkeästi määriteltyjä, vaan ne ovat epäselviä ja riippuvat siitä, millaisia kysymyksiä liitämme lajityypin tarkasteluun.¹⁴

Koska matkapäiväkirjat ovat useimmiten yhden henkilön kirjoittamia, on huomioitava, että kirjoittaja säätelee sitä, mitä tekstit käsittelevät ja tuovat esille. Matkatekstit ovatkin usein sidoksissa tiettyihin sosiaalisten, poliittisten, taloudellisten, tieteellisten, imperialististen tai uskonnollisten näkökulmien joukkoon.¹⁵ Matkalla kohdatut tilanteet sekä tapahtumat esitetään aina suodatetussa muodossa: ensin ne kulkevat matkustajan tajunnan läpi, ja myöhemmin ne muokkaantuvat kirjoitustapahtumassa, jossa matkakokemus muuntuu matkakertomukseksi. Tämä prosessi on valikoiva, sillä kirjoittaja nostaa oman mieltymyksensä mukaan tietyt matkakokemuksen piirteet esiin muiden kustannuksella. Tämän seurauksena jopa ne matkakirjoitukset, jotka pyrkivät tarkkuuteen ja objektiivisuuteen, tarjoavat vain osittaisen kuvan maailmasta ja jäävät toisaalta epätäydellisiksi kuvauksiksi paljon monimutkaisemmasta todellisuudesta.¹⁶ Yllä mainitun lisäksi on myös muistettava, että historiallinen totuus ei yleensä ole yhtenevä, sillä ihmiset kokevat sekä tulkitsevat asioita eri tavoin.¹⁷ Matkapäiväkirjat ovat siis usein subjektiivisia teoksia, jotka edustavat kirjoittajan näkökulmaa sekä kokemuksia

¹² Salminen 2022, 7.

¹³ Thompson 2011, 28.

¹⁴ Thompson 2011, 12.

¹⁵ Pettinger, Youngs 2019, 2.

¹⁶ Thompson 2011, 62.

¹⁷ Helo 2022, 8.

tapahtumista. Tämän vuoksi matkakirjoituksia lähestytään usein subjektiivisen kokemuksen kautta, ja niitä analysoidaan osana laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista kontekstia.

2 Sally Salmisen kokemus Yhdysvalloista 1930-luvulla

2.1 Arvoisat matkustajat, olemme saapuneet Yhdysvaltoihin!

Sally Salmisen saapuessa New Yorkin Ellis-saarelle vuonna 1930 monen muun siirtolaisen tavoin edessä odotti Euroopassa jo pitkään keskustelua herättänyt siirtolaisuuden luvattu maa, Yhdysvallat. Teollisuuden ja palvelualojen työpaikkojen lisääntyminen sekä palkkojen joustavuuden tarve mahdollistivat siirtolaismäärän kasvun ja edistivät halvemman työvoiman saapumista maahan. Yhdysvallat houkutteli yhä enemmän siirtolaisia, kun taas Euroopan sosiaaliset ja poliittiset olot saivat yhä useamman kansalaisen lähtemään kohti Amerikkaa.¹⁸ Salmisen matka kohti Yhdysvaltoja oli täynnä toivoa sekä uusia mahdollisuuksia, joita Eurooppa, tai toiselta kutsumanimeltään vanha maailma, ei onnistunut tarjoamaan. Salminen kuvaileekin matkapäiväkirjansa alussa, kuinka hänen Amerikan vuosiensa ympäröi hohde, jota ei edes yksityiskohtien hämärtyminen tai vuosien kuluminen ole pystynyt himmentämään.¹⁹

Yhdysvallat näyttäytyvät Salmiselle heti matkan alussa edistyksellisenä ja hohdokkaana maana, joka erosi huomattavasti taakse jätetystä Euroopasta. Erityisesti matkapäiväkirjan alku sisältää paljon kuvailua sekä ihmettelyä uudesta kotimaasta. Salminen mainitsee uusien asioiden joukossa niin ”elävät” portaat kuin myös hienot ruoka-annokset, tanssiesitykset, sirkusnumerot sekä elokuvat, jotka sisälsivät liikkuvan kuvan lisäksi myös äänet.²⁰ Ihailu ja uuden hohdokkuus ovat erityisen läsnä Yhdysvaltoja kuvatessa, ja lukijalle välittyikin tunne siitä, että kyse on ihmemaasta, jonne on välttämätöntä päästä.²¹ Salminen kuvaileekin näkemiään asioitaan suuren maailman taiaksi, ennennäkemättömäksi maailmaksi siirtolaisten näkökulmasta:

Jäätelö viilensi entisestään. Mutta olimme onnellisia. Kuinka paljon silmänruokaa olikaan matkalla Brooklynin sillan yli ja Manhattanin eteläosassa, *downtownissa*, jossa koimme *the subwayn* kaikkein kiihkeimmillään.²²

Salmisen siirtolaisuus Yhdysvaltoihin sijoittui lama-aikaan, jota pidetään Yhdysvaltain historian synkimpänä vuosikymmenenä. 1929 tapahtuneen pörssiromahduksen jälkeen

¹⁸ Lakaniemi, Raento 1999, 54, 189.

¹⁹ Salminen 2022, 8.

²⁰ Salminen 2022, 25.

²¹ Kero 1997, 16.

²² Salminen 2022, 25–26.

Yhdysvaltojen rikkaudet olivat vain pienen osan ulottuvilla.²³ Yhdysvaltojen lamakauden ja sen aiheuttaman työttömyyden sekä köyhyyden huomaaminen erityisesti matkapäiväkirjan alussa on hankalaa, vaikka Salminen nostaakin sen esille pikaisesti aiemmin Amerikkaan muuttaneen veljensä yhteydessä. Monien muiden tavoin myös Salmisen veli kärsi jatkuvasti syvenevästä lamasta sekä sen aiheuttamasta työttömyydestä.²⁴ Laman sekä työttömyyden piiloon jääminen matkapäiväkirjassa selittää osin Salmisen huomion kiinnittäminen vain Yhdysvaltojen hohdokkaksiin puoliin ja lukuisiin eroihin köyhempään sekä takapajuisempaan Eurooppaan. Yhdysvaltalaisen yhteiskunnan ihannoitiin jo Suomesta, jossa liberaalijattelijat pitivät Amerikan oloja 1800-luvun puolivälissä sopivana esikuvana siitä, miten suomalaista yhteiskuntaa pitäisi uudistaa. Myös sanomalehdet levittivät 1800-luvun puolivälissä tietoa Yhdysvalloista ja sen kehittyneestä yhteiskunnasta sekä rikkauksista, mikä vaikutti siirtolaisten mielikuvaan uudesta asuinmaastaan.²⁵ Tämä kuva Yhdysvalloista sai monet, kuten myös Salmisen, uskomaan, että unelmien täyttymys olisi aivan nurkan takana. Salminen näki Yhdysvalloista erityisesti alkuun sen, mitä hän halusi ja oletti näkevänsä, eli ihmeellisen sekä edistyksellisen yhteiskunnan, joka poikkesi paljon Euroopasta.

Korkeiden odotusten lisäksi talouslaman vähäinen näkyminen Salmisen matkapäiväkirjassa erityisesti alkuvuosina selittyy myös hänen ammatillaan sekä elinympäristöllään Yhdysvalloissa. Yhdysvaltoja pidettiin rikkaana maana, jossa siirtolaisella oli mahdollisuus käytännössä mihin vain. Naistyövoima ohjautui suuriin kaupunkeihin, kuten esimerkiksi New Yorkiin, jossa varakkaat perheet palkkasivat itselleen kotiapulaisia. Naisten oli siis lähtökohtaisesti helpompaa löytää työpaikka kuin miesten, erityisesti lama-aikana. Varakkaiden perheiden tarjoamat työpaikat eivät vaatineet erityistä ammattitaitoa, jolloin maahan saapuneiden siirtolaisten oli suhteellisen helppoa työllistyä.²⁶ Salmisen kokemus Yhdysvalloista, erityisesti hänen siirtolaisuuskautensa alussa, rajoittui siis rikkaisiin perheisiin, joilla oli varaa palkata kotiapulainen myös lamakauden aikana. Yhdysvaltojen rikkaimpien ympäristössä eläminen hämärsi todellisuutta ja sitä, kuinka paljon köyhyys todella vaikutti amerikkalaisten arkeen sekä elinoloihin. Lisäksi on huomioitava, että Salminen saapui Yhdysvaltoihin talouslaman ollessa jo käynnissä, jolloin hänellä ei ollut mahdollisuutta verrata lamaa edeltävää Yhdysvaltain valtiota nykyiseen, talouslaman kanssa kamppailevaan valtioon. Myös Salminen tiedostaa

²³ Henriksson 1990, 203.

²⁴ Salmien 2022, 24.

²⁵ Kero 1996, 34–35.

²⁶ Kero 1996, 143, 145, 147.

matkapäiväkirjaa kirjoittaessa, että siirtolaisuuden alkumatkaa hämärsi ihailun verho, jonka läpi hän tarkasteli uutta kotimaataan:

Ja niin – jos olisin alkuvuosina mutkattoman naiivisti omin sanoin kysynyt, olenko minä nyt onnellinen, kuinka vastaus olisi kuulunut? Osapuilleen näin: Kyllä, ajoittain.²⁷

2.2 Siirtolaisten elämä Yhdysvalloissa

Siirtolaisten asetuttua uuteen kotimaahansa alussa vallinnut ihailu vaihtui arkeen Amerikassa. Erityisesti ajatus siitä, että Amerika olisi utooppinen maa, jossa ei ollut yhteiskuntaluokkia tai ristiriitoja osoittautui vääräksi. Sen sijaan siirtolaiset joutuivat osaksi amerikkalaista systeemiä, joka työnsi heitä työalueille, joita paikalliset eivät huolineet.²⁸ Unelma rikastumisesta oli todennäköisesti monen Suomesta lähteneen siirtolaisen mielessä, sillä Yhdysvaltoihin liittyi ajatus helposta ja vaivattomasta vauraudesta. Todellisuudessa kuitenkin Salmiselle sekä monelle muulle siirtolaiselle arki Amerikassa oli haaveisiin verrattuna paljon hohdotto-mampi.²⁹ Tämä välittyy Salmisen matkapäiväkirjassa selkeästi muun muassa Yhdysvaltojen ihannoinnin loppumisella arjen alkaessa. Alun muutamien viikkojen jälkeen Salminen keskittyi pääsääntöisesti vain työhönsä, arkeen Yhdysvalloissa sekä myöhemmin vanhan sekä uuden kotimaan eroihin. Amerikan yhteiskunnan ylistämistä sekä idealisointia ei kuitenkaan enää ollut samassa mittakaavassa kuin Salmisen saapuessa maahan.

Alaluokkaan kuulumisen sekä kotiapulaisena toimiminen erosi paljon siitä, minkälaisista se oli samaan aikaan Suomessa. Kotiapulaisen työ Yhdysvalloissa tarkoitti usein suomalaisen siirtolaisen vaurastumista, ainakin jossain määrin, sekä uusia mahdollisuuksia elämänmuutoksen myötä. Vaikka syksyllä vuonna 1929 alkanut talouslama vaikutti negatiivisesti siirtolaisten halukkuuteen lähteä Yhdysvaltoihin, olivat Amerikasta palanneet siirtolaiset erinomaisia ”vapaa maan” puolestapuhujia.³⁰ Paluumuuttajien lisäksi suomalaisten tietämystä Yhdysvalloista lisäsi matkustaja- ja tietoliikenteen nopeutuminen 1800-luvun puolivälissä. Suomeen saapuessa yhä enemmän tietoa Amerikasta maan elämäntapa alkoi näkyä suomalaisten silmissä monipuolisempänä ja monivivahteisempänä.³¹ Lisäksi moni Yhdysvalloissa asuva

²⁷ Salminen 2022, 27.

²⁸ Sariola 1982, 10.

²⁹ Kero 1996, 239.

³⁰ Kero 1996, 76.

³¹ Kero 1996, 34.

kirjoitti pitkiä kirjeitä kotiin, joissa kuvailtiin kaikkia uuden maailman uutuuksia sekä ihmeellisyyksiä.³²

Erityisen hyvin suomalaisiin vetosi kertomukset korkeasta palkkatasosta ja siitä, että kotiapulaisena Yhdysvalloissa ansaittiin huomattavasti enemmän kuin Suomessa monissa työtehtävissä.³³ Kotiapulaisina työskentelevillä Salmisella ja hänen siskollaan Aililla oli lama-ajasta sekä luokka-asemastaan huolimatta tarpeeksi rahaa matkustaa vierailulle Suomeen vuonna 1933 sekä ostaa itselleen uusia vaatteita. He myös tukivat rahallisesti Suomessa asuvaa perhettään, mikä oli tyyppillistä Yhdysvaltain siirtolaisille.³⁴ Vaikka osassa ammateista, kuten kotiapulaisen tehtävissä, maksettiinkin enemmän palkkaa Suomeen verrattuna, työn määrä kaksinkertaistui, mikä teki työnteosta äärimmäisen raskasta Amerikassa. Maksettu palkka ei todellisuudessa vastannut pitkiä työtunteja, joita kotiapulainen teki. Kohonnut palkka ja parempi elintaso olivat siis tavallaan illuusiota, sillä todellisuudessa työn määrään nähden palkka jäi alhaiseksi.

Matkapäiväkirjan perusteella kotiapulaisen työn löytäminen oli Salmiselle helppoa, ja hän vaihtoi lisäksi perhettä useasti kuuden vuoden aikana. Kirjassaan Salminen kuvailee perheenvaihtoja usean syyn summaksi: osassa tapauksista kyse oli huonoista työoloista, kun taas joskus isäntäperhe sattui muuttamaan muualle, jolloin kotiapulaista ei enää tarvittu.³⁵ Monet puhuivat Yhdysvaltojen olevan naisille paratiisi, kun taas miehille painajainen juuri työllistymiseen viitaten. Suomalaiset tytöt ja naiset uskoivat, että New Yorkissa ja muissa suurkaupungeissa olisi työnvälitysfirmoja, jotka tukisivat sekä auttaisivat heitä työnhaussa uudessa kotimaassa. 1900-luvun alussa New Yorkissa toimi lähes 20 kotiapulaisten välittämiseen erikoistunutta toimistoa, joiden asiakas myös Salminen oli. Suomalaisnaisten työnsaannin helppous johtui suurilta osin siitä, että suomalaiset palvelijat olivat paikallisten keskuudessa hyvämaineisia. Rikkaissa perheissä piikominen nähtiin suomalaisten siirtolaistyttöjen ammattina niin työnantajien kuin myös työnhakijoidenkin puolesta.³⁶

Vaikka suomalaiset olivatkin erinomaisia työntekijöitä, tämä ei ollut ainoa syy siihen, miksi työnsaanti piikana oli suomalaisen näkökulmasta suhteellisen helppoa. Monet avoimena olevat kotiapulaisen työpaikat eivät houkutelleet paikallisia asukkaita tai edes muita siirtolaisia

³² Salminen 2022, 54.

³³ Kero 1996, 69.

³⁴ Salminen 2022, 37–38.

³⁵ Salminen 2022, 52, 62.

³⁶ Kero 1996, 172, 174–175, 177.

korkeiden työtuntien vuoksi. Työmäärään verrattuna palkka oli alhainen, vaikka muuten se saattoi vaikuttaa muun muassa suomalaisten mielestä korkealta. Uuden sukupolven siirtolaisten joukosta suomalaiset olivatkin lähes ainoita, jotka ottivat kotiapulaisen paikkoja vastaan.³⁷ Yleisesti suomalaisten siirtolaisten arvostusta selitti myös se, että Suomi onnistui maksamaan talouslaman aikana velkansa Yhdysvalloille ainoana valtiona kokonaan 1930-luvun alussa. Tämä herätti Amerikassa paljon huomiota sekä nosti suomalaisten siirtolaisten arvostusta niin työntekijöinä kuin myös yleisesti siirtolaisina. Salminen kuitenkin kertoo matkapäiväkirjassaan, että arvostuksesta huolimatta suomalainen New Yorkissa toimiva kotiapulainen kärsi yhä alemmuudentunteesta, alhaisesta palkasta työtunteihin nähden sekä niukasta vapaa-ajasta. Hän kuvailee erityisesti siirtolaisaikansa loppupuolella olevansa fyysisesti uuvuksissa sekä potevan suurta väsymystä suuren työmäärän takia.³⁸

Työläisenä en ollut ensi sijassa, no, tuskin lainkaan, suomalainen. Olin – niin, vain alaluokkaa.³⁹

Suomalaiset olivat työskennelleet kotiapulaisena Yhdysvalloissa jo 1880-luvulta lähtien, jolloin myös palvelijoiden kysyntä oli korkealla. Siirtolaisuuden vähennyttä ja siirtolaisuusrajoitusten myötä palvelijoiden kysyntä väheni huomattavasti 1920-luvulla. 1930-luvulla kotiapulaisten työpaikkoja oli paljon vähemmän kuin 1900-luvun alussa, mutta avoimia työpaikkoja löytyi edelleen. Suomesta tulevat siirtolaiset olivat aiemmin yleensä työskennelleet maatilalan hoitamiseen liittyvissä työtehtävissä. Yhdysvaltoihin saapuessa ero kotisuomeen oli suuri, mikä vaikutti siirtolaisten sopeutumista ja uuden työtehtävän oppimista.⁴⁰ Siirtolaisen elämään kuului niin englannin kielen opettelua kuin myös uuden maan tapojen oppimista.⁴¹ Kotiapulaisena työskentelevä siirtolainen amerikkalaistui nopeammin kuin muissa työtehtävissä työskentelevät siirtolaiset, sillä varakkaiden perheiden kodeissa oli teolliseen yhteiskunnan mukanaan tuomat useat kodinkoneet sekä sähkö. Isäntäväen myötä kotiapulainen perehtyi myös paikalliseen muotiin sekä naisen rooliin. Kohonnut palkka, ainakin kun verrattiin kotisuomeen, mahdollisti muodista kiinnostumisen sekä vaatteiden ostamisen Yhdysvalloissa.⁴²

³⁷ Kero 1996, 175–176.

³⁸ Salminen 2022, 215, 257–258.

³⁹ Salminen 2022, 258–259.

⁴⁰ Kero 1996, 177–179.

⁴¹ Salminen 2022, 23.

⁴² Kero 1996, 179.

Talouselämyksen vaikutukset sekä köyhyys näkyivät myös osassa varakkaista perheistä, joissa Salminen toimi kotiapulaisena. Hän kuvailee matkapäiväkirjassaan, että yhden perheen ruokavarastot olivat niin pienet sekä tarkasti valvotut, että Salminen ei voinut syödä perheessä välipalaa nälästä huolimatta. Lounas oli usein kevyt ja ennen päivällistä ehti mennä useampi tunti.⁴³ Näin ei kuitenkaan ollut kaikissa perheissä, sillä talouselämyksen vaikutukset eivät olleet yhtä suuria yläluokalla, joilla oli myös varaa kotiapulaisen palkkaamiseen.

2.3 Uuden maailman karu todellisuus

Siirtolaisten lähtiessä Yhdysvaltoihin kohti uutta seikkailua yleisen länsimaisen uskomuksen mukaan eurooppalaisen työmiehen asema oli heikompi Yhdysvaltoihin verrattuna. Tämä ei kuitenkaan ollut totta, sillä Yhdysvaltoihin verrattuna monella Euroopan tehtaalla työtahti rauhallisempi. 1930-luvun talouselämyksi iski kovimmin juuri Yhdysvaltoihin ja heikosti toimeentulevien osuus väestöstä nousi lähes 50 prosenttiin. Talouselämyksen vaikutteiden sekä heikomman työolojen lisäksi voitiin todeta, että 1900-luvun lopun Amerikan vanhat ihanteet sekä perusajatukset Yhdysvalloista vapaana ja demokraattisena yhteiskuntana eivät toteutuneet. Taloudellisesti, moraalisesti sekä poliittisesti muuttunut yhteiskunta sai aikaan pohdintaa siitä, oliko utopistista ja vapaata Amerikan valtiota ikinä ollut olemassa, erityisesti vähemmistöjen kannalta.⁴⁴ Vapaan Yhdysvaltojen totuus selvisi myös siirtolaisille, jotka uuden arjen myötä pystyivät havainnoimaan uudella tavalla yhteiskuntarakenteita sekä uuden kotimaan toimintamalleja. Myös Salminen kiinnitti samaan asiaan huomiota siirtolaisuuskautensa aikana:

Se että Yhdysvallat oli monessa muussa mielessä vähemmän demokraattinen kuin vanha maailma, selvisi minulle hitaammin. – Vasta sitten kun vuosia myöhemmin olin taas Suomessa, silmäni avautuivat näkemään asiat ja pystyin tekemään vertailuja.⁴⁵

Yhdysvaltojen talouselämyksi, samaan aikaan maassa vallinnut eriarvoisuus sekä virheellinen ajatus vapaasta Amerikasta olivat Salmisen matkapäiväkirjan viimeisten sivujen pääaiheena. Yhtä viimeisimmistä työnantajistaan Salminen luonnehtii vaatimattomiksi ja köyhiksi. Palvelusväen oloja hän kuvailee kurjaksi, mikä korostui myös työnantajien sekä palkollisten kanssakäymisessä. Salminen vertaa lisäksi omaa asemaansa Yhdysvaltojen tummaihoisiin ja

⁴³ Salminen 2022, 28.

⁴⁴ Lakaniemi, Raento 1999, 10, 41.

⁴⁵ Salminen 2022, 23.

heidän kapinoimiseen asemastaan. Hänen mukaansa köyhillä valkoisilla ei ole samanlaista mahdollisuutta nousta vaikeuksista kuin tummaihoisella väestöllä. Valkoisen alaluokan vapaus on hänen mukaansa vain näennäistä, ja kaikki ylimääräinen voima valuu heistä hitaasti pois pitkien työtuntien ja olemattoman vapaa-ajan vuoksi.⁴⁶ Salmisen havaintojen pohjalta voidaan todeta, että Yhdysvaltojen vapaus ei koskenut kaikkia kansalaisia, pelkästään etuoikeutettuja. Etuoikeutettujen joukkoon kuului vain valkoinen eliitti. Alaluokan vapaus taas oli vain illuusiota.

Jatkuvasta Amerikan ihailusta huolimatta Suomessa julkaistiin myös kriittisiä kirjoituksia unelmien maasta, mitkä vastasivat myös Salmisen kokemusta Yhdysvalloista. Helsingin Sanomien eräässä kesäkuussa vuonna 1929 julkaistussa artikkelissa muun muassa varoitettiin suomalaisia Yhdysvaltojen työnhakuvaikeuksista ja armottomasta työtehosta. Onnistuminen olisi mahdollista, mutta se vaati ahkeran asenteen sekä lujan tahdon lisäksi myös onnea.⁴⁷ Pitkäaikaisena ratkaisuna Yhdysvalloissa eläminen oli siis vaikeaa armottomien työolosuhteiden vuoksi. Tämän huomioi myös Salminen, joka koki itsekin jatkuvasti työnteon lomassa uupumista sekä väsymystä.

Nanny ei enää jaksanut kävellä puistossa. Niinpä hän päätti lähteä, taisi matkustaa takaisin kotimaahansa. Amerikassa ei luultavasti ollut mitään laitoksia loppuun käytetyille ihmiskoneille.⁴⁸

Siirtolaiset lähtivät yleensä Suomesta hyvin köhistä oloista. Yhdysvaltoihin saapuessa monen elintaso nousi huomattavasti työtehtävästä riippumatta, mikä mahdollisti monelle siirtolaiselle hyvin erilaisen elämäntavan verrattuna entiseen kotimaahan. Suomi tuntui tällöin paljon köyhemmältä verrattuna hienoon mahdollisuuksien maahan, Amerikkaan.⁴⁹ Euroopasta ja Yhdysvalloista puhuessa Salminen käyttää termejä ”uusi maailma” viitaten Yhdysvaltoihin ja ”vanha maailma” puhuessaan Euroopasta sekä Suomesta.⁵⁰ Jo pelkästään nämä termit luovat mielikuvan köyhemmästä ja heikommasta Euroopasta uuteen sekä hohdokkaaseen Amerikkaan verratessa, vaikka kyse onkin historiasta ja valtioiden muodostumisesta. Kun Salminen ja tämän sisko Aili asettuivat Yhdysvaltoihin ja saivat vakituisen työpaikan, he uudistivat kerralla koko kesäpuvustonsa jäämättä siltikään ilman taskurahaa tai säästöjä. Salminen kuvailee

⁴⁶ Salminen 2022, 267, 269.

⁴⁷ Muutamia totuuksia nykypäivien Amerikasta. *Helsingin Sanomat* 2.6.1929 No. 146, 18.

⁴⁸ Salminen 2022, 122.

⁴⁹ Kero 1997, 339.

⁵⁰ Salminen 2022, 13.

sen ajan oloja Euroopassa hyvin toisenlaiseksi kuin samaan aikaan Amerikassa. Euroopassa uusia ostoksia oli suunniteltava kauan ja samalla säästettävä jostain muusta, puhumattakaan siitä, että vaatteita pystyi ostamaan vain yksi kerrallaan. Eurooppalaisen alaluokan näkökulmasta Yhdysvallat olivat maa, jossa asiat olivat paremmin kuin vanhassa maailmassa.⁵¹

Salminen vieraili Yhdysvalloissa vietetyn jaksonsa aikana myös kerran Suomessa, kesällä 1933. Vaikka eroja vanhan sekä uuden maailman välillä oli havaittavissa myös Yhdysvalloissa, Suomen vierailun aikana hän huomasi monia eroavaisuuksia erityisesti elintasoja vertaillen. Yhdysvaltalaisuneen Salmisen vaatteet sekä kengät erosivat vanhan maailman käyttämisestä vaatteista huomattavasti. Eurooppalaisten kengistä syntyi kiusallisen köyhä vaikutelma, sillä harvalla oli varaa nahkasiini kenkiin, joita taas käytettiin Yhdysvalloissa. Tämä sai Salmisen pohtimaan sitä, miten vauras Yhdysvaltain valtio tarkasteli köyhempää Eurooppaa sekä sieltä saapuvia siirtolaisia.⁵² Eniten eroja sekä ihmetystä Salmisessa aiheutti juuri elintason ero, joka Suomeen palatessa oli räikeä. Vaikka molemmissa maissa elettiin talouslaman aikaa, Suomen sekä Euroopan köyhyys välittyi aivan eri tavalla kuin Yhdysvaltojen tilanne.

Minua hätkähdyttää vielä tänäkin päivänä, miten suunnattoman erilainen taloudellinen tilanne vanhassa ja uudessa maailmassa oli. Olin kahdeksan vuoden aikana tehnyt töitä sekä Suomessa että Ruotsissa, myös ammateissa, joita pidettiin parempina kuin kotitaloustyötä. Lippu Yhdysvaltoihin oli silti pitänyt maksaa lainarahalla. Ne kolme vuotta, jotka olin työskennellyt New Yorkissa yhteiskunnallisen asteikon alimmalla askelmalla olivat mahdollistaneet kolme Atlantin ylitystä. Sen lisäksi olin voinut olla monella tavalla antelias köyhyyden maassa asuvia sukulaisia kohtaan.⁵³

Tässä on huomioitava naisten parempi palkkataso verrattuna miehiin sekä työmäärän ero vanhaan maailmaan verrattuna. Parempi palkka mahdollisti hyödykkeiden oston sekä vierailun vanhassa kotimaassa ja perheen tukemisen, mutta vapaa-aikaa ei Salmisella juuri ollut Yhdysvaltoihin muuttaessa. Alkuun se ei vaikuttanut hänen hyvinvointiinsa tai huomioihin Amerikasta, mutta vuosi vuodelta armoton työtahti alkoi näkyä Salmisen matkapäiväkirjassa uupumisella, väsymyksellä sekä turhautumisella.

⁵¹ Salminen 2022, 38.

⁵² Salminen 2022, 184, 186–187.

⁵³ Salminen 2022, 289.

3 Amerikkalainen unelma

3.1 Siirtolaisuuden luvattu maa

Yhdysvallat oli monelle siirtolaiselle ihannemaa, mikä osin vaikutti amerikkalaisuuden leviämiseen sekä amerikkalaistumiseen vanhassa maailmassa.⁵⁴ Myös suomalaiset olivat pitkään ihannoineet Yhdysvaltoja ja nähneet maan taloudellisen modernin esikuvana, jossa kaikilla oli tasavertainen mahdollisuus menestyä.⁵⁵ Ajatus amerikkalaisesta unelmasta levisi Eurooppaan ja sai monen siirtolaisen unelmoimaan uusista mahdollisuuksista sekä rikastumisesta uudessa, demokraattisessa, maailmassa. Juuri Yhdysvaltojen maine maasta, joka oli avoin tavallisten ihmisten unelmille ja pyrkimyksille, teki siitä tavoitellun määränpäin monille siirtolaisille niin Euroopasta kuin myös muilta maanosilta tuleville.⁵⁶ Amerikkalaisen unelman lupauksen mukaan ne, jotka ovat valmiita oppimaan, työskentelemään, säästämään ja noudattamaan sääntöjä sitkeästi, saavat Yhdysvaloissa paremmat mahdollisuudet menestyä kuin missään muussa maassa. Ajatus tästä unelmasta, joka korosti erityisesti esteetöntä mahdollisuutta nousta yhteiskunnassa, inspiroi monia siirtolaisia sekä uuden sukupolven amerikkalaisia tavoittelemaan menestystä. Ajan myötä tämä halu kehittyi kansalliseksi vallaksi ja vauraudeksi tehden siitä siirtolaisten keskuudessa vallitsevan amerikkalaisen unelman.⁵⁷

Amerikkalaisen unelman merkitys pohjautuu laajasti levinneeseen, tosin ei yhteiseen uskemukseen siitä, että se heijastaa jotain ajankohtaista. Samalla käsitteen jatkuva elinvoimaisuus perustuu myös siihen ajatukseen, että se on osa pitkää historiallista perinnettä.⁵⁸ Kun monet siirtolaiset, Sally Salminen mukaan lukien, lähtivät Yhdysvaltoihin, heillä oli mielessään amerikkalainen unelma ja sen saavuttaminen. Jokaisen unelma näyttäytyi hieman erilaiselta, mutta pohjimmiltaan se oli jokaisella siirtolaisella sama: ajatus siitä, että Atlantin takana voisi saavuttaa jotain sellaista, mikä Euroopassa oli lähes mahdotonta. Salmisen kohdalla tämä merkitsi uusia kokemuksia sekä mahdollisuutta vaurastua.

Termi alkoi vakiintua osaksi kansallista keskustelua vuonna 1931 talouslaman pahentuessa entisestään. Alkuun käsitettä kuvattiin kliseeksi, joka sulautui osaksi amerikkalaista kulttuuria ja kansallisia uskomuksia. Amerikkalainen unelma kuitenkin vakiinnutti asemaansa tärkeänä

⁵⁴ Lakaniemi, Raento 1999, 42.

⁵⁵ Hietä 2014, 250.

⁵⁶ Jillson 2016, 5.

⁵⁷ Jillson 2016, ix.

⁵⁸ Cullen 2003, 6.

terminä niin populaarikulttuurissa kuin kirjallisuudessakin alkaen kuulostaa yhä tutummalta ja tutummalta. Missä tahansa liikutkin, oli suuri mahdollisuus kohdata käsite eri konteksteissa. Vuoteen 1934 mennessä amerikkalainen unelma oli vakiintunut niin vahvaksi, että sitä voitiin kutsua lähes todellisuudeksi. Ei tosin siksi, että unelma olisi toteutunut, vaan koska se oli niin laajalle levinnyt ja jaettu, että sen läsnäolo oli kiistaton. Yhdysvaltoihin tutustuessaan myös Salmisen mielessä eli ajatus amerikkalaisesta unelmasta, vaikka se ei välttämättä ollutkaan täysin tietoista. Hänen tarkastellessaan ympäristöään matkan ensimmäisillä viikoilla mukana oli väistämättä ajatus siitä, että kyseessä oli maa, jossa unelmat voisivat toteutua. Käsite puhutteli erityisesti tavallisia kansalaisia muovaten amerikkalaista kulttuuria sekä todellisuutta.⁵⁹

Siirtolaisten saapuminen Yhdysvaltoihin on toiminut ja toimii edelleen amerikkalaisen unelman pohjana. Siirtolaisten into, energia sekä halu saavuttaa uusia asioita inspiroi niin yhdysvaltalaisia kuin myös muita maahan saapuvia siirtolaisia. Uudet siirtolaiset uskoivat usein ajatukseen amerikkalaisesta unelmasta kaikista vahvimmin, mikä edesauttoi poliitikkoja sekä muita korkeassa asemassa olevia hyödyntämään amerikkalaisen unelman teemaa tavoitteissaan sekä puheissaan.⁶⁰ Menestyneiden siirtolaisten tarinoita pyrittiin hyödyntämään amerikkalaisen unelman hyväksi mainostaen Yhdysvaltoja maana, jossa kuka tahansa voisi menestyä. Salminen päätti lähteä Yhdysvalloista voitettuaan romaanikilpailun romaanillaan *Katrina*. Lehtien avulla kertomus hänestä *Tuhkimona*, ”Cinderella whose other name at the moment happens to be Sally Salminen hung up her apron” levisi laajalle niin siirtolaisten kuin myös yhdysvaltalaisten keskuuteen.⁶¹

”Hän myös vahvistaa todeksi vanhan, liian usein unohtuneen amerikkalaisen sadun, joka kertoo esteiden ja vastoinkäymisten voittamisesta.” Sain siis toimia muistutuksena amerikkalaisesta legendasta, joka kertoo menestyksestä ja onnesta.⁶²

Tarinaa amerikkalaisesta unelmasta sekä Yhdysvaltojen mahdollisuuksista ylläpitivät lisäksi amerikansuomalaiset, jotka kertoivat Amerikasta, suuresta rikkauksien maasta, postikorttien, kirjeiden ja kuvien avulla Suomessa asuville sukulaisilleen sekä ystävilleen.⁶³

⁵⁹ Churchwell 2019, 170, 178, 199–200, 213.

⁶⁰ Lawrence 2012, 202.

⁶¹ Salminen 2022, 349.

⁶² Salminen 2022, 351.

⁶³ Hieta 2014, 245.

3.2 Amerikkalaisen unelman mureneminen

Presidentti Herbert Hooverin hallintokaudella 1929–1933 Amerikan teollisuus seisahtui kokonaan, mikä vaikutti myös amerikkalaisen unelman käsitteeseen. Maata uhkasi nyt puute aiemman vaurauden keskellä. Yhdysvalloissa vallitsi nälänhätä, eriarvoisuus ja työttömyys, mitkä tekivät amerikkalaisen unelman tavoittelusta sekä saavuttamisesta entistä vaikeampaa.⁶⁴ Kurjat olot sekä työttömyys aiheuttivat sen, että yhä useampi amerikkalainen sekä maahan saapunut siirtolainen lopetti unelmoimisen kokonaan ja alkoi murehtia puolestaan tulevaisuutta.⁶⁵ Amerikkalainen unelma oli edelleen olemassa, mutta sen saavuttaminen tuntui olevan lähes mahdotonta. Yhteiskunnan alimmalla portaalla työskentelevät kokivat uupumusta, pettymystä sekä tyhjyyttä, mikä lisäsi muun muassa itsemurha-ajatuksia.⁶⁶ Amerikkalaisen unelman sytyttämä valo oli himmentynyt, eikä Yhdysvallat tuntunut enää mahdollisuuksien ja vaurauden maalta.

Talouslamasta huolimatta ajatus amerikkalaisesta unelmasta ei hävinnyt kokonaan, sillä se oli jo niin laajalle levinnyt käsite, josta puhuttiin niin uudessa kuin myös vanhassa maailmassa. Voidaan hyvin sanoa, että jokaisella aikakaudella oli oma versionsa amerikkalaisesta unelmasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että amerikkalainen unelma olisi epäonnistunut jatkuvasti. Päinvastoin, se on jatkuvasti sopeutunut uusiin olosuhteisiin onnistuneesti.⁶⁷ Amerikkalainen unelma on siis jatkuvasti muuttanut muotoaan pysyen kuitenkin suhteellisen samana vuosikymmenten aikana. Tämä johtuu käsitteen monitulkintaisuudesta, jonka takia voimme antaa sille minkä tahansa merkityksen, sillä käsite on kollektiivisen mielikuvituksen tuote.⁶⁸ Amerikkalainen unelma ja siihen kohdistuneet odotukset muovautuivat siirtolaisten matkan aikana. Tähän prosessiin vaikuttivat muun muassa siirtolaisten kokemaa uusia arki Yhdysvalloissa, mikä toi mukanaan realistisuutta ja konkretiaa kotimaassa syntyneiden unelmien rinnalle.

Paitsi että amerikkalaiseen unelmaan vaikuttivat talousongelmat, käsitteeseen linkittyi myös muita huomattavia haasteita. Tuolloin yksi Yhdysvaltojen tärkeimmistä politiikoista, Theodore Roosevelt, kirjoittikin vuonna 1910, että Yhdysvaltojen suurin ongelma ei ollut resurssien puute vaan niiden epätasainen jakautuminen. Tasaisen jakautumisen sijaan hän pelkäsi, että olemassa olevia resursseja käytettäisiin vain harvojen sekä etuoikeutettujen

⁶⁴ Sariola 1982, 242.

⁶⁵ Jillson 2016, 173–174.

⁶⁶ Salminen 2022, 259.

⁶⁷ Churchwell 2019, 304.

⁶⁸ Lawrence 2012, 4.

hyväksi.⁶⁹ Koska resurssien jakautuminen oli epätasaista, amerikkalainen unelma toteutuikin vain noin yhden prosentin kohdalla, jolloin loput 99 prosenttia väestöstä joutuivat petty-mään.⁷⁰ Tämä oli ristiriidassa sen ajatuksen kanssa, jonka mukaan amerikkalainen unelma oli jokaisen saavutettavissa, myös yhteiskunnan alimpien luokkien keskuudessa. Toisaalta taas siirtolaisten keskuudessa amerikkalaisen unelman tavoittelu ei voinut koskea köyhimpiä väestöstä, sillä Atlantin ylityksen maksaminen vaati säästöjä sekä varallisuutta.⁷¹ Pelkästään siihen, että amerikkalaista unelmaa voisi edes yrittää tavoitella, tarvittiin rahaa. Sitä taas todellisuudessa ei ollut kaikilla tarpeeksi, joten monen siirtolaisen amerikkalainen unelma jäi vain haaveeksi.

Amerikkalainen unelma on siis aina ollut avoimempi varakkaille valkoisille miehille ja rajoituneempi naisille sekä värillisille ihmisille. Vaikka joillakin oli paikka Yhdysvaltojen yhteiskunnassa, se oli usein alisteinen. Rotu, sukupuoli, etnisuus, uskonto ja varallisuus ovat olleet keskeisiä tekijöitä, joiden avulla on suljettu yksilöitä pois Yhdysvaltojen yhteisöstä sekä amerikkalaiselta unelmalta. Koska Salminen oli Suomesta, hän oli haluttu kotiapulaiseksi eikä häntä suljettu yhteiskunnan ulkopuolelle. Hänen yhteiskuntaluokkansa oli kuitenkin alimmainen, mikä teki hänen asemastaan alisteisen ja rajallisen. Amerikka houkutteli siltikin maahanmuuttajia, vaikka syrjintä sekä epätasa-arvo olivat vahvasti läsnä. Siirtolaiset nähtiin tärkeinä Yhdysvaltojen asutuksen sekä talouden kannalta, mutta he olivat keskenään eriarvoisessa asemassa riippuen muun muassa siitä, mistä he olivat kotoisin sekä missä he työskentelivät.⁷²

Kaikesta huolimatta Amerikka piti itseään hohdokkaana demokratian mallimaana, joka kohteli jokaista siirtolaista ja asukasta tasapuolisesti. Talousvaikeuksista riippumatta Yhdysvallat uskoi olevansa Jumalan valittu kansa, joka eli valtiossa, jossa kaikkien ihmisten elintaso oli yhtä korkealla, ja poliittinen sekä taloudellinen järjestelmä toimi moitteettomasti.⁷³ Salminen nostaa matkapäiväkirjassaan erityisesti esille sen, kuinka hänen kokemuksensa erosi huomattavasti ajatuksesta, jonka mukaan Yhdysvalloissa ihmiset olisivat samanarvoisia ja maa oli demokratian edelläkävijä.

Tämä ei käy yksiin oman kokemukseni kanssa. En ole koskaan törmännyt tuohon ihminen ihmiselle -asenteeseen - ehkä puolittain jonkun vaatimattomamman

⁶⁹ Lakaniemi, Raento 1999, 233.

⁷⁰ Churchwell 2019, 147.

⁷¹ Lakaniemi, Raento 1999, 39.

⁷² Jillson 2016, 6–8.

⁷³ Henriksson 1990, 14–15.

työnantajan luona, mutta en koskaan oikein varakkaiden. He eivät tervehtineet, he eivät edes nähneet minua. Olin heille pelkkää ilmaa.⁷⁴

Tämä kontrasti paljastaa syvän ristiriidan Yhdysvaltojen julistamien ihanteiden sekä todellisuuden välillä. Uskottelusta huolimatta amerikkalainen unelma oli osalle kaukaisempi kuin toisille.

3.3 Amerikkalaisen unelman jälkeen

Kun amerikkalaisen unelman toteutuminen osoittautui kuvitelmia vaikeammaksi, useat siirtolaisista päättivät palata takaisin kotimaahansa. Moni siirtolaisista oli alun perin ajatellut tulevansa Yhdysvaltoihin vain muutamaksi vuodeksi rikastuakseen, jonka jälkeen suunnitelmana oli palata kotiin. Kaikista 350 000 siirtolaisista kuitenkin vain kaksikymmentä prosenttia palasi pysyvästi.⁷⁵ Moni siis oli tyytyväinen elämäänsä Yhdysvalloissa, eikä kotimaahan paluu tuntunut enää ajankohtaiselta. Siirtolaisten paluusyitä tutkiessa niin onnistuminen kuin myös epäonnistuminen olivat syinä Suomeen palaamiseen. Osa palaajista ei myöskään osannut määrittellä, oliko matka Yhdysvaltoihin lopulta onnistunut vai ei.⁷⁶ Salmisen kohdalla kyse oli nimenomaan jälkimmäisestä. Hän ei eritellyt matkapäiväkirjassaan tarkemmin syitä Amerikkaan lähdölle, eikä päätös palaamisestakaan liittynyt kokonaan Yhdysvaltoihin vaan romaani-kilpailun voittoon.

Kävellessämme Ernest kysyi, olinko löytänyt sen, mitä olin Amerikkaan lähtiesäni halunnut. Minun piti miettiä. Mitä olin toivonut löytäväni? Tiesin sen vain summittaisesti, ja vastaukseni oli epävarma.⁷⁷

Amerikkalainen unelma ja käsitys siitä oli monelle siirtolaiselle konkreettisen tavoitteen sijaan abstrakti asia, jota tavoiteltiin. Moni määritti amerikkalaisen unelman paremmaksi elämäksi. Ulkopuolisen kysyessä amerikkalaisesta unelmasta harva kuitenkaan osasi sanoa varmaksi, oliko unelma todella toteutunut.

Useimmiten Suomeen palanneet siirtolaiset olivat asuneet Yhdysvalloissa vain muutaman vuoden. Hyvin vähäinen määrä niistä, jotka viihtyivät Amerikassa yli viisi vuotta, palasivat enää takaisin kotimaahansa. Palaaminen vaihteli eri väestöryhmissä niin iän kuin myös sukupuolen mukaan. Miehet palasivat todennäköisimmin naisiin verrattuna. Tämä johtui muun muassa siitä, että Yhdysvalloissa oli enemmän pulaa naisista niin työpaikoissa kuin myös

⁷⁴ Salminen 2022, 305.

⁷⁵ Virtanen 2014, 263.

⁷⁶ Kero 1996, 255–256.

⁷⁷ Salminen 2022, 113.

seuraelämässä. Naisille tarjottavat työt olivat lisäksi usein inhimillisempiä kuin miehille tarjotut työt.⁷⁸ Siitä huolimatta, että naisten työtaakkaa kuvailtiin helpommaksi kuin miesten, se oli silti monelle naissiirtolaiselle ainakin osasyynä lähtöön. Salminen toimi kotiapulaisena ja kirjoitti samalla iltaisain sekä öisin romaaniaan, mutta pidemmän päälle hän totesi tavan olevan liian rasittava. Lisäksi hän halusi asua ruotsinkielisessä ympäristössä, koska oli luopunut ajatuksesta kirjoittaa englanniksi äidinkieltensä sijaan. Kotiapulaisen työ oli Salmisen mukaan pahimmillaan alistettua työtä, joka kuormitti niin henkisesti kuin myös fyysisestikin. Vapaa-ajan puutteesta sekä työn raskauden takia Salmisen oli tehtävä lähtöpäätös, vaikka hän oli myös viihtynyt uudessa kotimaassaan. Salminen kuvaileekin lähtöpäätöstä harkitukseksi, mutta samalla yhdeksi vaiheeksi luonnollista kehitystä.⁷⁹

Lähtöpäätös johtui tietysti Katrinoa koskevasta uutisesta. – Ajankohta tarkoittaa, että oli alkanut viimeinen viikko siinä elämässä, jota oikeutetusti kutsuin elämäksi vailla vapautta. – Viimeinen viikko monen vuoden ponnistelussa ja kaipuussa kohti sitä, mikä oli tuntunut saavuttamattomalta. Viimeinen viikko ennen täyty-mystä. Myös viimeinen viikko tähän asti jatkunutta rauhaa ja turvallisuutta.⁸⁰

Kaikesta huolimatta päätös lähteä Yhdysvalloista oli Salmiselle helpotus. Ajatus amerikkalaisesta unelmasta oli ehkä osin saavutettu, mutta sen tavoittelu paljastuikin raskaammaksi ja vain pientä prosenttia suosivaksi, mikä johti useamman siirtolaisen pettymykseen. Monen siirtolaisen kohdalla unelma saattoi muuttua Amerikkaan saapuessa, mutta moni myös luopui sen tavoittelusta Yhdysvaltoihin asettumisen jälkeen. Salmisen kohdalla voidaan todeta, että tavallaan unelma toteutui: hän sai töitä Yhdysvalloista ja hänen tulotasonsa nousi, mikä mahdollisti kotimaassa asuvan perheen avustamisen sekä hyödykkeiden oston. Lisäksi Salminen kirjoitti ensimmäisen romaaninsa Amerikassa ollessaan. Vaikka unelma, jota ei tosin määritelty tarkasti missään kohtaa, toteutuikin, sen hinta oli liian suuri monelle Salmisen kaltaiselle siirtolaiselle. Pitkät työtunnit, vapauden puute ja yhteiskuntaan alimpaan luokkaan kuuluminen vaati veronsa pitkällä tähtäimellä ja ajoi siirtolaiset takaisin kotimaahansa unelmien Yhdysvalloista.

⁷⁸ Kero 1996, 258, 260.

⁷⁹ Salminen 2022, 334–335, 344.

⁸⁰ Salminen 2022, 341.

4 Todellisuus unelmien täytteisestä Amerikasta

Sally Salmisen matkapäiväkirjasta käy ilmi, että Yhdysvallat oli maana kaikesta hohdokkuudesta sekä ihailusta huolimatta monella tavalla epäreilu sekä armoton yhteiskunta. Ensimmäiset viikot maassa kuuluivat ihailuun sekä uuteen arkeen asettumiseen. Moni asia Yhdysvalloissa oli edistyksellisempää kuin kotisuomessa, mikä loi kuilun siirtolaisten mielessä vanhan ja uuden maailman välille. Yhdysvalloissa palkat olivat korkeammat, mikä mahdollisti monelle siirtolaiselle paremman elintason kuin kotimaassaan. Myös teknologia sekä infrastruktuuri oli edistyksellisempää kuin Euroopassa, mikä loi siirtolaisille kuvan Yhdysvalloista innovatiivisena maana.

Salmisen asettuessa uuteen arkeensa hän alkoi kiinnittämään huomiota myös Yhdysvaltojen ongelmakohtiin siirtolaisen näkökulmasta. Vaikka palkkaa maksettiinkin huomattavasti enemmän kuin kotisuomessa, työpäivät olivat pidempiä ja raskaampia, eikä vapaa-aikaa ollut lähes ollenkaan. Kansalaiset olivat keskenään hyvin eriarvoisia, ja vain harvoja koski ajatus unelmien ja mahdollisuuksien Yhdysvalloista, loput joutuivat pettymään. Yhdysvallat ei siis ollut demokratian mallimaa, vaikka sitä kovin mainostettiin. Monet siirtolaiset Salmisen tavoin löysivät itsensä yhteiskuntahierarkian pohjalta, missä unelmien saavuttaminen oli huomattavasti hankalampaa.

Yhdysvaltojen tarjoamat odotukset eivät toteutuneet, ja samoin myös amerikkalainen unelma ja ajatus sen saavuttamisesta poikkesi monen siirtolaisen todellisuudesta. Amerikkalaisella unelmalla viitattiin siirtolaisen näkökulmasta onneen, uuteen mahdollisuuteen sekä rikastumiseen, mutta käsite oli subjektiivinen, jolloin jokaisella siirtolaisella oli oma unelmansa.

Vaikka Salminen tietyllä tapaa saavuttikin unelmansa rikastumalla Yhdysvalloissa ja kirjoittamalla romaanin, hän oli hyvin innoissaan lähtöpäätöksestä ja siitä, että sai jättää uuvuttavan työpaikkansa, jossa hän oli amerikkalaisen yhteiskuntajaon pohjakerroksessa. Yhdysvallat ei siis ollut kaikesta hohdokkuudestaan ja edistyksellisyydestään huolimatta avain siirtolaisten onneen, usein päinvastoin. Useampi siirtolainen palasi takaisin kotimaahansa, kun elämä Yhdysvalloissa ei ollutkaan sitä, mitä toivottiin, ja ajatus amerikkalaisesta unelmasta osoittautui virheelliseksi. Kuitenkin uusien siirtolaisten usko parempaan sekä ajatus siitä, että jokainen voi saavuttaa unelmansa, piti yllä käsitystä Yhdysvalloista utopistisena yhteiskuntana, jonne moni halusi edellisten epäonnistumisista huolimatta lähteä.

Lähteet

Alkuperäisaineisto

Matkapäiväkirjat

Salminen, Sally: *Aikani Amerikassa*. Alkuteos: Min amerikanska saga (1968). Suom. Laura Jänisniemi. Kustannusosakeyhtiö Teos, Helsinki 2022.

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat, 1929.

Tutkimuskirjallisuus

Churchwell, Sarah: *Behold, America: A History of America first and the American dream*. Bloomsbury Publishing, London 2019.

Cullen, Jim: *American dream – A short History That Shaped a Nation*. Oxford University Press, New York 2003.

Helo, Ari: *Amerikan Yhdysvaltojen historia*. Ari Helo, Helsinki 2022.

Henriksson, Markku: *Siirtokunnista kansakunnaksi: Johdatus Yhdysvaltain historiaan*. Gaudemus, Jyväskylä 1990.

Hieta, Erik: Distant dreams, different realities: North American immigrants revisit Finland. *Finns in the United States. A History of Settlement, Dissent, and Integration*. Toim. Auvo Kostiainen. Michigan State University Press, East Lansing 2014, 243–252.

Jillson, Calvin: *The American dream: In history, politics and fiction*. University Press of Kansas, Lawrence 2016.

Kero, Reino: *Suureen länteen: Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1996.

- Kero, Reino: *Suomalaisina Pohjois-Amerikassa: Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa*. Siirtolaisuusinstituutti, Turku 1997.
- Kero, Reino: Migration from Finland to North America. *Finns in the United States. A History of Settlement, Dissent, and Integration*. Toim. Auvo Kostiainen. Michigan State University Press, East Lansing 2014, 41–53.
- Lakaniemi, Ilkka, Raento, Pauliina: *Yhdysvallat: näkökulmia jälkiteolliseen yhteiskuntaan*. Gaudeamus, Helsinki 1999.
- Lawrence, Samuel: *The American dream: a cultural history*. Syracuse University Press, Syracuse 2012.
- Pettinger, Alasdair, Youngs, Tim: *The Routledge Research Companion to Travel Writing*. Routledge, Abingdon & New York 2019.
- Pöysä, Jyrki: *Lähiluvun tieto: Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Suomen kansantietouden tutkijain seura, Joensuu 2015.
- Sariola, Sakari: *Amerikan kultalaan: Amerikansuomalaisten siirtolaisten sosiaalhistoriaa*. Tammi, Helsinki 1982.
- Thompson, Carl: *Travel Writing*. Routledge, Abingdon & New York 2011.
- Virtanen, Keijo: The Return Migration of Finns from North America. *Finns in the United States. A History of Settlement, Dissent, and Integration*. Toim. Auvo Kostiainen. Michigan State University Press, East Lansing 2014, 263–271.